

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидата юридичних наук, доцента **КОНДРАТЮК Тетяни Миколаївни** на дисертацію **КУХАР Ольги Віталіївни** на тему: «**Правове регулювання управління відходами сільського господарства в Україні**», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право»

Актуальність теми дослідження. Питання відповідного рівня управління відходами в цілому, незалежно від їх походження, є дуже актуальним вже тривалий час. Не належне управління відходами породжує, насамперед, екологічні проблеми. Особливого значення в цьому контексті набуває виокремлення специфіки правового регулювання управління відходами, що утворюються у сфері сільського господарства., оскільки специфіка сільськогосподарської галузі зводиться до утворення значної кількості неорганічних та органічних відходів, які негативно впливають на довкілля. Управління сільськогосподарськими відходами потребує своєрідного підходу для запобігання їх виникненню та зменшенню їх впливу на природні ресурси. На регулювання даних відносин впливають галузеві, загальнодержавні та глобальні фактори: види відходів, війна, адаптація національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, світові екологічні проблеми. Зазначені фактори формують актуальність теми дослідження.

Тому, наукові пошуки у питаннях правового регулювання управління відходами сільського господарства є важливими, актуальними й слугуватимуть удосконаленню національного законодавства та сприятимуть формуванню і забезпеченню ефективного функціонування системи управління відходами сільського господарства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмета дослідження, що відзначається в загальному аналізі отриманих результатів. Аргументованість тверджень, наведених у роботі, ґрунтується на опрацюванні національного та міжнародного законодавства, доктринальних джерел і судової практики. Загальна кількість використаних джерел налічує більше трьохсот найменувань, що дало можливість дисертантці ґрунтовно сформулювати свою наукову позицію, зробити переконливі висновки і рекомендації, які відповідають поставленій меті і завданням та комплексно розкрити ключові питання в трьох розділах: теоретико-правові та законодавчі засади управління відходами сільського господарства в Україні; загальна характеристика відходів сільського господарства та управління ними; правове забезпечення управління окремими видами відходів сільського господарства в Україні. Метою дисертаційного дослідження є визначення особливостей правового регулювання управління відходами сільського господарства,

формулювання науково обґрунтованих висновків і розроблення пропозицій щодо удосконалення законодавства, яке регулює дані відносини.

Авторкою при написанні роботи використано методи дослідження: філософський (діалектичний), загальнонаукові (логіко-систематичний, аналізу і синтезу) та спеціально-наукові (історико-правовий, формально-логічний та порівняльно-правовий).

Висновки до розділів і загальні висновки упорядковано виражають сутність розглянутих ідей та характеризуються чіткістю викладеної позиції дослідниці. Аналіз рецензованої дисертації, дозволяє зробити висновок, що її структура, логіка розгляду окреслених питань, ступінь аргументації ключових положень та висновків, що виносяться на захист, спосіб подачі матеріалу та оформлення, відповідають вимогам МОН України, які висуваються до таких наукових робіт.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень. Рецензована робота фактично є першим в сучасній Україні комплексним дисертаційним дослідженням правового регулювання управління відходами сільського господарства, що відповідає науковій новизні.

Вперше: доведено, що субінститут управління відходами сільського господарства, входить до складу правового інституту охорони довкілля у сільському господарстві і має комплексний характер, так як в його основі лежать норми аграрного та екологічного права; виокремлено суб'єктів у сфері управління відходами сільського господарства; запропоновано прийняття комплексної Державної програми підтримки операторів ринку у сфері управління відходами тваринного походження.

Удосконалено: класифікацію правових норм, що регулюють відносини у сфері поводження з відходами у сільському господарстві окремо за змістом, за їх походженням; понятійні категорії «відходи війни», «відходи рослинництва», «відходи тваринного походження».

Набули подальшого розвитку пропозиції щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства України у сфері управління відходами сільського господарства та наукові підходи щодо формування правової доктрини у сфері управління відходами сільського господарства як самостійного напрямку правового регулювання в аграрному праві; особливостей управління відходами війни у сільському господарстві; віднесення до агрохімічних відходів такі хімічні засоби захисту рослин, які в силу своїх фізичних або інших характеристик, не можуть бути використані за призначенням.

Структура дисертаційного дослідження. Наукова робота здобувачки характеризується логічністю та послідовністю, що дозволило авторці розкрити всі аспекти предмета дослідження. Робота містить структуру, що включає анотацію, вступ, три розділи, висновки та список використаних джерел, яка повністю відповідає поставленим цілям

та завданням дослідження, що дозволило послідовно розглянути та розкрити всі питання, окреслені дисертанткою.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає в тому, що вони мають практичний та науковий інтерес і можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для подальших наукових розвідок у сфері аграрно-екологічних відносин; у нормотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання утворенню та управління відходами сільського господарства; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності реалізації законодавства, яким регулюється дана сфера відносин; у навчальному процесі – при викладенні навчальних дисциплін «Аграрне право», «Екологічне право», «Правові основи сталого розвитку сільських територій», а також при підготовці навчальної та навчально-методичної літератури із цих дисциплін.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях за темою дослідження. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 14 наукових працях, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, статті в іншому виданні, стаття у колективній монографії, 8 тез наукових доповідей. Зазначені публікації детально розкривають та ілюструють всі ключові наукові положення, задекларовані в межах дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною написаною кваліфікованою науковою працею, у якій містяться науково обґрунтовані висновки та рекомендації, сформульовані авторкою для подальшого публічного захисту. При використанні ідей, результатів і текстів інших авторів, дисертантка посилається на відповідні джерела. У роботі дотримано принцип відсутності привласнення чужих ідей, результатів або слів без належного цитування.

Питання для дискусійного обговорення. Загалом, позитивно оцінюючи роботу, виникають окремі дискусійні питання, які потребують додаткового уточнення та аргументації:

1. У запропонованому дисертанткою визначенні «відходи війни», під яким пропонується розуміти будь-які матеріали, речовини чи предмети (зокрема вибухонебезпечні, хімічні, радіоактивні, біологічні, техногенні, будівельні, *забруднення ґрунту* тощо), утворені безпосередньо чи опосередковано внаслідок збройної агресії, бойових дій, терористичних актів, диверсій або робіт з ліквідації їх наслідків, які втратили первинну функцію та повинні бути вилучені з місця їх утворення для подальшого управління (збір, транспортування, оброблення, відновлення або видалення) із врахуванням вимог екологічної, продовольчої, радіаційної, хімічної, санітарної і військової безпеки», вбачається не доречним у винесених дужках, де наводиться перелік матеріалів, речовин чи предметів виокремлювати «*забруднення ґрунтів*», оскільки забруднення ґрунтів не відноситься до жодного з них, а фактично

є наслідком потрапляння в ґрунт зазначених вибухонебезпечних, хімічних, радіоактивних, біологічних, техногенних чи будівельних матеріалів, речовин чи предметів.

2. У дисертації багаторазово наводиться перелік міністерств та інших органів виконавчої влади, їх повноваження та завдання щодо управління відходами сільського господарства. Однак, прослідковується невідповідність щодо їх актуальних скорочених назв та ключових завдань і повноважень. Наприклад, у переліку умовних позначень Мінінфраструктури подається як Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, яке припинило свою діяльність і відсутня вказівка на діюче Міністерство розвитку громад та територій (загально прийнята скорочена назва Мінрозвитку). Завданням останнього, серед іншого, є безпосередня участь в управлінні відходами і зокрема в погодженні регіональних планів управління відходами. Окрім того, у роботі робиться саме акцент на функціях «Міндовкілля» та «Мінагрополітики», які сьогодні є об'єднаними, що впливає на функціональне призначення.

3. У межах дослідження, у цілому проаналізовано значну кількість нормативно-правових актів загального та спеціального значення. Проте, є важливі нормативно-правові акти, які залишилися поза увагою дисертантки, зокрема Державна цільова економічна програма розвитку тваринництва на період до 2033 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 січня 2026 року № 72, яка передбачає модернізацію галузі тваринництва, що включає впровадження та застосування новітніх технологій переробки відходів.

4. У підрозділі 3.2 застосовується класифікація законодавства, яке регулює особливості правового забезпечення поводження з відходами тваринного походження на норми загального та спеціального характеру. Вбачається доречним аналогічно застосувати таку ж класифікацію у підрозділі 3.1 при розгляді правових засад управління відходами рослинного походження та у підрозділі 3.3 при аналізі правового регулювання управління агрохімічними відходами.

5. Дисертантка у роботі відмічає, що для підтримки сільськогосподарських товаровників у сфері функціонування безвідходного сільськогосподарського виробництва і підвищення показників обсягу використаних або перероблених відходів сільського господарства, на законодавчому рівні мають бути встановлені заходи їх державної фінансової підтримки. У зв'язку з цим, хотілося б більш детально з'ясувати, які конкретні заходи пропонує дисертантка.

Водночас, зазначені зауваження та побажання є дискусійними та мають більш уточнювальний та рекомендаційний характер і в цілому не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження О. В. Кухар. Вони виникають ув'язку з актуальністю теми дослідження та спроби вирішення складних і важливих питань, що мають практично важливе значення.

Загальний висновок щодо дисертації. За всіма ознаками рецензована наукова робота відповідає рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Зміст роботи свідчить про набуття її авторкою достатніх знань і компетентностей для проведення наукового дослідження. Аналіз дисертації відображає самостійність та комплексність дослідження, що підтверджується актуальністю та вагомим науковим рівнем, який містить теоретичний і практичний аспекти. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати дослідження, що розкривають поставлені наукові завдання, які мають вагоме значення для галузі знань 08 «Право». Загалом, зміст і сама дисертація відповідають вимогам до такого виду робіт зі спеціальності 081 «Право». У дисертаційному дослідженні О. В. Кухар відсутні порушення академічної доброчесності.

У цілому дисертація на тему: «Правове регулювання управління відходами сільського господарства в Україні» є самостійною, завершеною працею, виконаною на належному теоретичному рівні, відповідає рівню дисертації на здобуття ступня доктора філософії, вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Кухар Ольга Віталіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Рецензент доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат юридичних наук, доцент Тетяна КОНДРАТЮК